

József főherczeg Ő kir. Fensége részéről az „Armenia“ szerkesztője azon kiváló megtiszteltetésben részesült, hogy Szamosújvár város illusztrált monographiáját magas figyelmére méltatni és erről a szerzőhöz a következő hegyes sorokat intézni méltóztatott:

*Ő Császári és Királyi Fensége
József Főherczeg Ur titkári hivatala.*

L. sz. 5.
7/I. 1894

Tekintetes

Szongott Kristóf úrnak

Szamosújvár.

Ő Császári és Királyi Fensége József Főherczeg Urnak küldött „Szamosújvár, a magyar-örmény metropolis irásban és képekben“ czimű munkáját, Ő Fensége, ki a nevezett munkát igen érdekesnek találta, szívesen fogadta, a mit is ezennel becses tudomására hozni van szerencsém.

Alcsúth 1894 Jánár 7.

Vallás és közoktatásügyi
m. kir. Miniszter.

Budapesten 1893 december 16-án.

Tisztelt Tanár Úr!

„Szamosújvár irásban és képekben“ című munkájának azon példányáért, melyet részemre megküldeni sziveskedett, fogadja köszönetem őszinte nyilvánítását.

Tisztelettel:

Gr. Csáky Albin.

Sz. 4018/1893

közig.

Tekintetes Szongott Krištof tanár urnak,

az „Armenia“ szerkesztője

Szamosújvárt.

Városunk közgyűlése 236/1893 számú határozata folytán hivatalos tisztelettel van szerencsénk értesíteni, miszerint városunk a „Szamosújvár irásban és képekben“ és „Chorenei Mózes, Nagy-Örményország története“ című szép műveit elfogadta, azokat könyvtárába helyezni rendelte, azokért Önnek köszönetet s elismerést szavazott és elhatározta, miszerint ezen szép művek szerkesztésével és kiadásával felmerült költségekhez 50 fnt tiszteletdíjjal hozzájárul.

Midőn közgyűlésünknek ezen határozatát tolmácsoljuk, fogadja tekintetes Tanár ur ezen szép műveiért Tanácsunknak is külön köszönetét és elismerését.

Erzsébetváros Tanácsa 1894. év január hó 10

polgármester helyett

Bokros Emil

v. tanácsos.

Buenos Aires december 3. 1893.

Szongott Kristóf úrnak

Szamosújvárt.

Tisztelt honfitársam és Barátom!

Harmadik éve már, hogy sziveskedik e hontalan vándort a haza multja és jelenéről tudósítani nagybecsű és komoly hazafi érzelmű „Armenia“ magyar-örmény havi szemléje rendes megküldésével.

Nem tudom mikép köszönjem meg e szives megemlékezést, de minden esetre hálám kijelentését nem fogom elmulasztani.

Az év fordultával nem hagyhatom el, hogy Önnek és Ön által a tisztelt magyar-örményeknek boldog új-évet és szerencsét ne kívánjak, óhajtván, hogy valamint eddig, úgy ezután is legyenek a magyar néppel és a haza örökös érzelmeivel — összeforrvá. *)

Hazafiúi tisztelettel

Czetz János.

*) A dicső Tábornok ur e nagybecsű levelét, melylyel szerkesztősé günket megtisztelte, 1893. decz. 3-án adta postára, de a roppan nagy távolság miatt az csak decz. 31-én érkezett ide; ekkor folyóiratunk januári füzeté már szét volt osztva és így hírneves Tábornokunknak az új-világból küldött új-évi szép üdvözlését február elején kapják mélyen tisztelt olvasóink.

Midőn Nagyméltóságodnak, kinek fényes nevét két világrész: Európa és Amerika tisztelettel említi, e kiváló figyelemért a hazai örménység nevében is hálás köszönetet mondunk, egyúttal kérjük a Gondviselést, hogy nyujtsa Nagyméltóságod drága életét hosszúra, adjon erőt, egészséget, hogy visszajövén édes hazánkba újra láthassa a virágzó Magyarországot, melynek szabadságáért oly hősi, Klio által arany betűkkel feljegyzett fegyvertényeket vitt véghez. Hozza Isten Nagyméltóságodat minél hamarább körünkbe!
Szerk.

Nyilvános vallomás.

Kérdés.

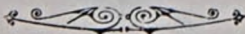
Felelet.

Mi jellememnek fővonása?	Kérdezd azt a nőt, ki engemet jól ismer.
Mi jellemzi leginkább a férfit?	A magábantartás (reserva).
Mi jellemzi leginkább a nőt?	A discretio.
Mi a főhibám?	Kérdezd szolgálímat.
Milyen foglalkozást kedvelek inkább?	A harcrolást.
Melyek arany-álmaim?	Nem szoktam álmodni.
Mi tenne szerencsétlenné?	Nem tudom.
Mi szeretnék lenni?	Nem más, csak mi vagyok.
Mely országban szeretnék lakni?	Némelyik bárhol, én Magyarországon.
Melyik színt kedvelem inkább?	A vöröst.
Melyik virágot kedvelem inkább?	A rózsát.
Melyik állatot kedvelem inkább?	A lovat és a kutyát.
Melyek kedvelt prózairóim?	Montesquieu, Bossuet...
Melyek kedvelt költőim?	Shakespeare, Moliere...
Melyek kedvelt zeneszerzőim?	Nem értek a zenéhez.
Melyek kedvelt politikusaim?	Azok, a kik nem hazudnak.
Melyik hősregényt magasztalom?	Robinson Crusoe-t.
Mely hősoket dicsőítem?	Julius Caesart és I. Napoleont
Mely nevek tetszenek legjobban?	Amalia, Róza.
Mit utálok leginkább?	A hazugságot.
Melyik történelmi tényt bámulom leginkább?	Krisztus áldozatát.
Hogy szeretnél meghalni?	Némelyik rögtön, én elkészülve.
Mely hibák gerjesztenek nagyobb szánakozást?	Azok, melyek praesidiumba vezetnek
Milyen reformra van legnagyobb szükség?	Az alkotmány reformálására...

*

Ezt az érdekes játékot is hazáját hön szerető Tábornokunk küldötte a következő becses sorok kíséretében: „Ide zárok egy a mult hóban megjelent szellemdús salon-játékot; szerzője egy argentinai tábornok, az ismert nevű író: Luvio Mansilla rokonom és jó barátom. Czelom az volt, hogy a hosszú téli estéken a magyar-örmény nőknek egy pár kellemes perczet szerezzek. Vale!

Czetz János.

Názáreáncz emlékére. *)

— Sáházizján. —

*Nem kéz készítette emlék örzi sirod,
Nem rosdásodó vas, sem porladozó kő, —
A toll hatalmával vitted ki babérod',
Mit el nem pusztíthat a romboló idő.*

*Ime azon fáról, melyet te ültettél,
Az új nemzedék már édes gyümölcsöt szed.
Fénylő Prometheus! világot löveltél,
Ám de a nyugalmat soha sem élvezted.*

*Munka emberének nincs is pihenése —
Tövískoszorú jut neki osztályrészben:
Lebegjen fölötted a menny örök fénye,
S fáradt porhüvelyed nyugodjék békében!*

Simay Gergely.

*) Názáreáncz jelentékeny örmény író elhalt 1879-ben.
S. G.

Ararát földjén.

— The Land of Ararat. London, Eden, Remington et Co 1893. —

II.

Megérkezvén Trebizondba, elbeszéli Macdonald, hogy az angol konsul tolmácsának, Hekimiának jelenléte daczára átkutatták a török hivatalnokok a málháit, hogy megtudják, nem visz-e magával hazafias örmény könyveket. Elmondja azt is, hogy ez idő szerint több mint hatszáz örmény sinlődik a török börtönökben azon gyanú alatt, hogy európai fajrokonaiik által összeküvése engedték magukat csábíttatni.

Egy szép deczemberi napon bucsút vesz utazónk Trebizondtól. A kop-daghi szoroson török zapliékkal kísérteti magát „a kurd martalóczok okozta veszély miatt.“ Baiburt-ban (Pápert) a legszivesebb vendéglátásra talál Ághábábján Chátsádurnál, a ki felkéri, adná tudtára honfitársainak, hogy szivesen lát vendégeül minden angolt, a ki átutazik a városon.

Másnap ismét útra kél, átmegy a kurdok által elpusztított szomszédos kerületen, a hol csak nemrég is büntetlenül raboltak ki s gyilkoltak meg egy örmény kereskedőt; Ilideiában egy örmény házánál tölti az éjt, s megérkezik végre Erzerumba, a hol Richardson amerikai missionariusnak a vendége.

Erzerum negyvenezer lakósa közül Macdonald szerint alig nyolczadfél ezer az örmény s a török hatóságok mégis félnek tőlük. A város „Grand Hotel“-jében megismerkedik Cholet francia gróffal, a ki elpanaszolja előtte, hogy titkos rendőrök minden lépését kikémlelik. Utazónk is csakhamar ugyanily tapasztalást tesz. Tiltakozó levelet intéz a kerület valijához. A vali másnap meglátogatja s mentegetőzik, hogy a rendőri felügyelet egyedüli célja megvédelmezni a személyét. Angolunk nem ül fel ennek az ürügynek s kijelenti, hogy azonnal visszatér Konstantinápolyba, ha nem hagynak fel a kémkedéssel. A kerületi főnök végre is engedni kénytelen s a titkos rendőröket eltávolítják.

Meglátogatja utazónk a török iskolát s azt tapasztalja, hogy a kormány rendelete folytán nem szabad a történelmet tanítani, hogy az iskolában használt térképek sokkal nagyobbnak tüntetik fel a török birodalmat, mint a mekkora a valóságban. A keresztény iskolákban pedig el van tiltva a tornászat tanítása, melyet a kormány a katonai szolgálatra való előkészületnek tekint.

Meglátogatja Macdonald az erzerumi örmény templomot is, melynek architecturája csodálatra ragadja; és a Szánászárián-iskolát, melyről teljes elismeréssel emlékezik meg. Aztán igen érdekes leírását adja a vidék ornithologiai gazdagságának s elragadtatással szól Örményországnak „valóban paradicsomi“ növényvilágáról. Egy amerikai botanikus ugy nyilatkozik előtte, hogy a formák és színek változatosságára nézve az egész világon nincs párja az örményországi florának.

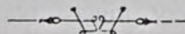
Hosszasabban foglalkozik Macdonald a kurdok portyázásaival, a török bírák és beyek igazságtalanságával, az adószedők szívtelenségével s a „baksis“ uralkodó rendszerével. Dicséri azonban másfelől a törököknek vallási türelmességét is, a kik ezelőtt ötven évvel Hamlin protestans missionariust megmentették az adabazári örmény lakosság dühétől. Hamlin, ki ezt a dolgot egyáltalán nem keresztényies gyűlölködés hangján írja le, alkalmasint regényt beszélt el a valóság helyett. Különbösen is a porta nem türelmességből létesített protestans hitközséget; a számítása az volt, hogy megosztván a keresztényeket, annál könnyebben fogja őket elnyomhatni.

A politikai viszonyokra is kiterjeszkedik Macdonald s kifejezést ad azon meggyőződésének, hogy Oroszország meg akarja hódítani egész Örményországot. „A san-stefanoi szerződésnek tizenhatodik czikke, ugymond, tényleg magában foglalja Örményország megszállását mindaddig, míg a törökök az Epirus, Thessalia és Macedonia számára kilátásba helyezett reformokhoz hasonlókat valósítanak meg. Loris Melikoff tábornok a berlini kongresszusra küldött örmény megbizottaknak azt tanácsolta, hogy ne kívánjanak autonomiát Erzerum és Ván számára, az ily lépés alkalmas levén arra, hogy

elfordítsa tőlük az orosz kormány rokonszenvét, mely esetleg az országuk magához csatolásával meg akarja őket szabadítani a török uralom alatti gyászos sorsuktól. Az örmény delegatusok azonban nem hallgattak hírneves fajrokonuk tanácsára, azt következtetvén a cyprusi conventióból, hogy Anglia feltétlenül ellene szegül az oroszok további előnyomulásának Kisázsiában s talán akként fogja intézni a dolgot, hogy Örményország autonómiát nyerjen angol védnökség alatt.“ Macdonald azon véleményben van, hogy Törökország, mely ma sokkal gyengébb, mint a legutolsó háború idejében volt, nem lesz képes meggátolni Oroszországot az örmény tartományok elfoglalásában, ha csak nem támaszkodhatik Angliára; Angliának a segítségét pedig nem fogja megnyerni, ha továbbra is makacsul vonakodik administratioját reformálni.

Útjának további folyamatában orosz területre tér át Macdonald. Sari-Kamisban a legbarátságosabb fogadtatást tapasztalja az örmény Áidinoff vendégszerető házánál. Tiflisben nyomára jó annak, hogy több örmény felkelést készül szítani Török-Örményországban, hogy siettesse az orosz hódítást. Batumból visszatér Konstantinápolyba s nagy érdekű munkájának befejezéseül meleg felhívást intéz Angliához a berlini szerződés hatvanegyedik cikkének végrehajtása érdekében!

Dr. Molnár Antal.

Czetz Gergely.

Szerény körben is lehet szép hivatást betölteni! Sokszor nagyobb az ember a kis világban észrevétlenül, zajtalanul s mégis üdvösen működve, — mint-ha a nagy világ dicskoszorúit hajhászva, egy ország tapsai közt áldatlan úton halad.

Czetz Gergely, a szamosújvári gymnasium néhai kérdemült tanára is a szerény, de a társadalom iránt sok érdemet szerzett egyének sorába tartozott, kiről el-

mondhatjuk, hogy hasznos pályát futott be és nem élt hiában.

Szolnok-Dobokavármegye székhelyén, Deésen született 1822-ben. Ott is tanulta a népiskola tantárgyait; *) míg a középiskolát és a jogi tanfolyamot Kolozsvárrt végezte be. Tanpályája befejezése után, 1847-ben ősei-nek szülőföldjére, Szamosújvárra jött, mert remélte, hogy

Csetz Gergely.

itt az épp akkortáiban tervezett Ráfáel-féle ör-mény kath. gymnasium-nál tanári állomást fog nyerni. De a gymnasium azon időben nem jött létre, azért egyelőre meg-elégedett a néptanítói állással is. Ezen állást 1861-ig tölté be buz-gón és sikeresen, oktat-va és nevelve a tanuló ifjúságot, míg a városi négyosztályú algymna-sium csakugyan megnyi-lott és a képviselőtestü-let őt középiskolai ta-nárnak megválasztotta.

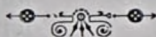
Kitünően tudott la-tinúl; érdekes elbeszélései közben igen találó hasonlato-

*) Deésen a Szent-Ferenczrendiek kath. iskolájának volt nö-vendéke. Egyik nap az osztálytanító pater evvel az örvendetes hírrel lép be osztályába: »Holnap az erdélyi róm. kath. iskolák felügyelője fogja iskolánkat meglátogatni; a könyv hátulsó felé-ben levő szavakat (Gott: Isten, Engel: angyal...) fogjátok felcni. Az első kezdi el, mindenki csak öt-öt szót fog felcni.« Reggel az osztályban van a felügyelő. »Tessék kérdezni!« — »Felelj Csetz Gergely!« — A míg a tanító egy-pár szót váltott a felügyelővel, a szorgalmas tanulónak csak úgy pergett a nyelve. »Mondd tovább!« — és ekkor a másodikra mutatott. Felállott, de egy szót sem szólt. »Miért nem felelsz?« — »Instálom az én öt szómat is Csetz — mondotta el.« — Erre a felügyelő kiment a tanteremből és a nélkül, hogy a többi osztályokat meglátogatta volna, befogatott és eltávozott a városról

kat használt. Sok eredeti gondolata volt. A szünidő alatt el-elmenegtetett fürdőre: Radna-Szent-Györgyöt szerette. Járt a külföldön is. Részt vett a városi köz-életben, mint képviselőtestületi tag gyakran felszólalt a közgyűléseken. Egy ízben volt (hat hétig) helyettes polgármester is. Szilárd jellem volt, nem játszott az adott szóval; szava járása volt: „Verbum nobile, stabile“. Barátjai feltétlenül bizhattak benne. Fentartotta a rendet az iskola falai közt; de rendes volt akkor is, midőn nem volt a Muzsák hájlékában. Szigorú, de igazságos, jó tanár volt.

Negyven évet töltött érdemdús közoktatási és pædagogiai működésben a tanítás terén. Szerette Istent, egyházát, hazáját, nemzetfeleit, városát és a tanuló ifjúságot. Takarékosan élt, hogy szerény jövedelméből gazdag örökséget hagyhasson a szegény árvák részére. A szamosújvári Szt-Gergely-árvaház negyvenháromezer forintot örökölt tőle. Tanítványai közül sok jeles férfiú vált ki; egyik érsek, másik államférfiú lett. Egyik mint lelkes könyörgött halálakor lelki nyugalmaért; másik, mint hagyatéki bíró, örökségét tárgyalta. Hatvanhét éves korában hunyt el 1889. áug. 24-én. Szamosújvártt van eltemetve.

Szongott Kristóf.

A minta-polgár.

— Czetz Gergely. —

»Non omnis mortuus!« ...

Ovolt a mi Rökk Szilárdunk. A kik ismerték jól, tisztelték, becsülték, sőt szerették is. Pedig soha sem kereste, sőt inkább kerülte a népszerűséget és ünnepeltetést. De jó szíve volt, s tudott örülni mások boldogulásán. Jó ember, jó hazafi, jó tanár, jó polgár és jó keresztény vala, tehát nem élt hiába; jól lehet családtalanul, nőtlenül levén, ő — ki mindig foglalkozott e gondolattal — boldognak aligha érezte magát e földön. Ám ki lehetne igazán boldog, halá-

la előtt?! Mint e sorok írójának mondá, a családi élet hiányát kipótolja nála a barátság; de azért soha sem mondta ki az utolsó szót, a lemondás kötelező szavát. Mint a hit embere, szerette az Úr házának ékességét, s dicsőségének lakhelyét; városunk buzgó népe előtt tudva van, hogy a nagyheti passio-ének egyik szép hangú éneklője ő volt, s pontosan és elmaradhatlanul vett részt, évek hosszú során keresztül a „siralmak“ — lamentációk — gyönyörű, sokakra nézve felejthetetlen előadásain, a Szent-Ferencziek kolozstor-templomában. Jó keresztény létére szem előtt tartá az aranyigazságot, az életbölcsest ez alapszabályát: „Midőn meghalunk, csak az a mienk, a mit másnak adtunk, nem a mit élvezünk“. S mit mondjunk róla, mint a tanügy emberéről? Negyven évig tanított, de nem csak tanított, mert ezt sokan teszik, de nevelt is egyszersmind, a mit mai napság oly kevesen tesznek, — s midőn épen nyugalomba vonulásának ünnepélyes határvonalához érkezett volna, a halál utaira menekült mintegy a jubilaris megtiszteltetések elől. Elköltözött, mielőtt hálás tanítványai testületileg megköszönheték volna fáradozásait; ő betölté kötelességeit, de sokakat hagyott itt, kik adósok maradtak neki az utolsó tartozással, melyre oly sok érdemet szerzett. Szamosújvár városának mindvégig hű polgára, örmény népének érdemes és szerény, de mindenkor hű és lelkes fia volt. Nyugodjék békében a szerény, de sokérdemű tanár, vezére és munkatársa, — a nagy Lukácsi mellett s az utókor árváinak örök hálája lebegjen kegyeletes emléke fölött!

Philarmén.

„Fuit!“ . . .

Volt és nincs köztünk; de egészen nem hala még sem, —
Kétszer gyászoltuk: s tetteiben ma is él!

Amicus.

Fitzgerald Károly és dr. Issekutz Győző.

Szamosújvár város e két jelentékeny vendége egyazon nap időzött falaink között. Folyóiratunk januári füzetében a hely szüke miatt mindkét nagyrabecsült vendégünkről annyit nem irhattunk, mennyit kellett volna; azért kiegészítésül álljanak itt még a következő részletek.

Beh nagy apparatussal dolgozik az angol sajtó! Felmerül pl. a világ egy másik részében valamely aktuális kérdés; az angol szerkesztő azonnal oda küldi egyik munkatársát, hogy a hely színén tanulmányozván a kérdést, onnan küldjön lapjának kimerítő, részletes, megbízható tudósításokat. Így küldötte a „Daily News“ Fitzgeraldot Ázsiába, Áfrikába, Amerikába. Háromszor járt Armeniában is; ismeri az ősi haza minden zege-zugát. Első ízben 1889-ben ment Örményországba (Mussa bej). Itt megismerkedett az örmény néppel és az ország többi lakosaival; tanulmányozta az ország természeti viszonyait és azt a viszonyt, mely az örmény, török, kurd, iberiai, orosz és a t. közt létezik. Ismereteinek gazdag tárházából sok szép részletet hozott elő; érdekes elbeszélései közül ime egy-kettő:

Törökországban nem ismerik a szabad sajtó előnyeit; itt minden kéziratot erős censura alá vetnek. E három szó: Armenia, bomba, dinamit nyomtatásban soha sem jelenhet meg.

Távirat útján rendel a konstantinápolyi örmény Erzerumból 7000 darab kecskebőrt. Hónapok telnek és még se kapja meg a megrendelt bőroket; azért a távirda-hivatalba megy és kérdi, hogy elküldötték táviratát? A főnökhez utasítottat, hol azt a választ kapta, hogy nem lehetett elküldeni táviratját, mert ő bizonyára nem kecskebőroket, hanem valami egyebet rendelt, szóval távirata — politika.

A fürkésző rendőr az örmény imádságos könyvében ezt a szentirási idézetet látta: „Bánjátok meg bűnieteket, mert közeleg az új királyság.“

— Mivel könyved — mondja a tudatlan rendőr — államellenes tant hirdet, kövess engemet . . . és elzáratta az örményt.

Török-Örményország határán vonul át az orosz katonaság — szép rendben, mi kárt sem tett. Erre egy fuvaros, ki orosz alattvaló volt, így szólt a török-örményekhez: „Hasonlíthatlanul jobb dolga van az orosz-örményeknek; mert nálunk személy- és vagyónbiztonság uralkodik . . .“ — „Biztat a remény — válaszolt egyik török-örmény — hogy idővel lerázzuk a nyomasztó igát, de ti, míg a világ világ lesz, ki nem szabadulhattok az orosz körmei közül’.

Összegyűl 10—20 fegyveres kurd vagy cserkesz és ráront a védtelen örmény házára: elrabolja juhát, gabonáját, szóval azt, a mit kap, néha — feleségét és leányát is.

Ha az örmény megy panaszra a török biróhoz és mondja, hogy a török ezt tette . . . elutasítatik, mert nincs igaza; de mindig igazat ad a töröknek, ha az örmény ellen panaszodik: néha nemcsak a vádlottat, hanem ártatlan családjának minden tagját is — megbüntetik.

*

Az angol tudós tiszteletére adott díszvacsora alatt először Bárány Lukács örmény kath. plebános köszöntötte fel Fitzgerald urat következő szép francia beszéddel:

Je regrette beaucoup, que je ne sache pas parler anglais, pour exprimer dans cette langue nos sentiments ardents nos remerciements reconnaissants à la nation anglaise au nom des Arméniens, qui vivons dans notre chère Hongrie; parceque la nation anglaise a prise toujours les intérêts des Arméniens de la Turquie et non seulement par l'action parlementaire mais aussi dehors du parlement dans l'opinion publique. Et si nos frères les Arméniens sujets de l'empire Ottoman jouiront une fois des libertés civiles, béniront-ils la nation anglaise, qui a préparé pour eux la liberté, et rendront grace aux anglais, qui ont écrit dans leurs organes philarmeniques spécialement dans la gazette du „Daily News“ toujours

avec sympathie en faveur des Arméniens, — qui gémissent sous le joug ottoman, et qui desirent l'amélioration de la condition et l'application des réformes promises.

Nous savons bien, que la condition des Arméniens dans l'empire ottoman est très misérable. Jamais situation plus douloureuse n'a existé pour une nation, qui ne peut jouir en paix ni de la sécurité personnelle ni du fruit de son labeur.

La providence divine nous les frères de ceux Arméniens-la, qui jettent aussi à présent de profonds soupirs loin de nous, la providence divine nous a placé dans notre chère Hongrie, et nous reconnaissons toujours jusque au moment de la mort, que la nation hongroise nous a fait participants de tous les biens, de tous les droits comme tous les citoyens et compatriotes de la Hongrie, parceque ici règne la liberté et l'égalité sans distinction de la religion et de la nationalité. Le dernier Arménien en Hongrie même mourant benira la nation hongroise. Je desire qu' aussi dans l'Arménie règne la liberté, règne la justice, règne l'égalité.

Vive la nation anglaise, qui est sympathique à la nation arménienne si injustement opprimée par une race inférieure et qui a défendu et défend la cause nationale des Arméniens.

Vive la redaction du „Daily News“ qui a travaillé sans relâche pour le bonheur du peuple arménien.

Vive monsieur C. Fitzgerald, qui reste attaché de coeur à la cause juste de la pauvre patrie des Arméniens.*)

*) Igen sajnálom, hogy nem tudok angolul beszélni, hogy azon örmények nevében, kik szeretett Magyarhonunkban élünk, e nyelven fejezzem ki lángoló érzelmeinket és hálás köszönetünket az angol nemzetnek; mert e nemzet a törökországi örmények ügyét mindig felkarolta és nemcsak a parlamentben, hanem a parlamenten kívül is a közvélemény útján.

És ha örmény testvéreink, az ottoman birodalom alattvalói, egykor élvezni fogják a polgári szabadságokat, áldani fogják az angol nemzetet, a mely előkészítette részükre a szabadságot, és hálát fognak adni az angoloknak, kik az örmény ügy iránt lelkesülő lapjaikban, különösen a Daily News-ben mindig rokonszenvvel irtak azon örmények érdekében, kik az ottoman iga alatt nyögnek, kik helyzetük javulását és az ígért reformok alkalmazását várják.

Lapunk szerkesztője engedelmet kért az asztaltársaságtól, hogy (mivel angol vendége magyarul nem tud) németül beszélhessen. Pohárköszöntőjéből ide irunk néhány gondolatot: „Örvendünk, hogy kis városunkban, szerény körünkben tisztelhetjük az angol Daily News híres, tapasztalt, tudós munkatársát. E szerencsét első sorban az Ön tetszésének, de másodsor testvéreinknek, az angol-örmények érdeklődésének köszönhetjük. Azért, midőn Önnek erőt, egészséget kívánok, kívánom, hogy nehéz küldetésében sikerrel eljárhasson; egyúttal arra kérem, hogy majd otthon — a műveltség és szabadság hazájában — mondja meg testvéreinknek, hogy a dicső magyar nemzet itt letelepedett apáinkat barátságosan fogadta és hogy mi — az unokák — Magyarországon igen jól találjuk magunkat és szabadságot élvezünk. Önnek szemei, melyek Örményországban elnyomást és elég nyomort láttak — itt meglepéssel találkoznak; Örményországban tele vannak a börtönök ártatlan örményekkel, itt ellenben egyetlen egy örmény nincs elzárva. Éljen ezért a dicső magyar nemzet!”

Mi jól tudjuk, hogy az ottoman birodalom örményeinek állapota igen szánalmas. Soha sem volt szánalmasabb helyzete egy nemzetnek, mely nem élvezheti békében sem a személybiztonságot, sem munkájának gyümölcsét.

Az isteni gondviselés minket testvéreit azon örményeknek, kik most is távol tőlünk fájdalmasan sohajtanak, minket mondom az isteni gondviselés szeretett Magyarhonunkba helyezett, és mi mindig halálunk percéig elismerjük, hogy a magyar nemzet minket minden javak és jogok részeseivé tett, valamint Magyarhonnak minden polgárát és honfiát. Mert itt szabadság, egyenlőség uralkodik vallás- és nemzetiségi különbség nélkül. Az utolsó örmény Magyarhonban haldokolva is áldani fogja a magyar nemzetet. Én ohajtom, hogy Örményhonban is szabadság, igazság, egyenlőség uralkodjék.

Éljen az angol nemzet, mely az alacsonyabb műveltségű faj által igaztalanul elnyomott örmény nemzet iránt rokonszenvvel viseltetik és az örmények ügyét védte s védi.

Éljen a »Daily News« szerkesztősége, mely folyton az örmény nép javán munkálkodik.

Éljen Fitzgerald Károly ur, ki lelkéből ragaszkodik az örmények szegény hazájának igazságos ügyéhez.

Most Fitzgerald úr állott fel; érdekes, hosszú francia felköszöntőjét a szabad Örményország éltetésével fejezte be.

Placcintár Dávid polgármester nemcsak a derék angol vendég felköszöntőjének rövid tartalmát mondotta el, hanem azt kívánta, hogy érkezzék meg a hangoztott szép eszmék valósulásának ideje.

Dr. Esztegár László tanár németül az angol sajtó jelenlevő képviselőjét üdvözölte.

Vásárhelyi Boldizsár ev. ref. pap csinos felköszöntőjében ezen szép hasonlittal élt: A nyelvzavaródás (bábeli torony) eltávolította, a szeretet kapcsa ellenben összefüzi a népeket.

*

Haza ment Fitzgerald nyugodni; de ott maradt a város barátja: dr. Issekutz Győző, ki az ünnepély központját képezte. Rögtön megragadta az alkalmat Tódorfi Lukács városi levéltárnok, ki volt tanuló-társáért üritette poharát: „Az udvariasság nem engedte, hogy addig, a míg az imént eltávozott angol vendégünk körünkben időzött, egyébről — mint az ő személyéről és az őt érdeklő tárgyáról beszélhessünk; de most, miután a tisztelt angol úr elment, engedjék meg, hogy egyébről is szólhassak. — Midőn ma este, az itt rendezett lakomára eljöttem, e teremben örvendetes meglepetéssel pillantottam meg egy oly férfiú alakját, ki városunkban semmikép sem idegen, — mert hítfelünk, fajkonunk, — hanem legfőlebb csak vendég közöttünk, s kinek oly hosszas idő után most történt váratlan viszontlátása nekem igen nagy örömet okozott; mert azon kedves időkre emlékeztetett vissza, melyeket már meglehetősen régen, mint tanuló-társak a kolozsvári egyetemen eltöltöttünk. E férfiú, Uraim, kire poharamat emelem, a mi kedves vendégünk, testvér-városunknak, Erzsébetvárosnak érdemes országgyűlési képviselője: dr. Issekutz Győző úr, (élénk éljenzés), kinek megjelenéseért körünkben a magam részéről azért mondok köszönetet, hogy lelkemben a multaknak oly kellemes emlékeit idézte vissza; mindnyájunk nevében pedig azon meleg érdeklődésért, melylyel városunk és

annak intézményei iránt viseltetik. S most, midőn tisztelt vendégünket arra kérem, hogy jöjjön körünkbe ezután is, még pedig gyakrabban s minél hosszabb időre, — kívánom, hogy az egek Ura dr. Issekutz Győző urat, Erzsébetváros országgyűlési képviselőjét sokáig éltesse (hosszas éljenzés).

Erre dr. Issekutz Győző ékesszóló ajkai nyitak meg és egy oly szép, talpraesett, eszmegazdag felköszöntőt mondott, mely valóban ritkítja párját. Alapgondolata, mit érzésének melegével fejtett ki, következő: „A hazai örménység lelkesedik távolban levő fajrokonai, nemzete ügye iránt; azonban e lelkesedés csak emléke egy szép történelmi multnak, de nem jelent visszavágyódást a jelenből és nem jelentkezik a jövő törekvéseként. És ép ezért megfér a magyar haza iránti igaz szeretet érzésével, sőt ennek emeltyűje és biztositéka; mert mindkét érzés a szív legnemesb rugóin: a hála és szeretet elvein alapszik; és minél fejlettebb a szív nemes érzeményekben, annál ellentállóbb a megtántorodás kísérleteivel szemben.

Az örmény nép e hazába nem koldusként, nem a vadság állapotában, hanem vagyonnal, a szellemi műveltség magas színvonalával jött... és a vendégszerető nemes magyar nemzettől — védelmet, menhelyet, jogokat nyert. A magyar nemzet vérrel szerzett szabadságának sánczai közé bevette népünket; e nemes, e lovagias tett az örménység háláját vivta ki — és e szabadság kiérdemlése, megvédése volt e nép mindenkori törekvése és mint a történelem is igazolja, a szabadságharcz nehéz küzdelmeiben a névtelen hősoktól elkezdve egész az aradi Golgotháig mindenütt e nép, aránylag a született magyaroknál is nagyobb számban hozta meg véráldozatát. És ez által nemcsak háláját, hazafiságát és hűségét a magyar haza iránt mutatta meg, hanem bebizonyította azt is, hogy a magyar ügyet teljesen magáévá tette.

És midőn ezen teljes beolvadás, a hazafiság ezen megtestesülése mellett is e nép tud lelkesülni történelmi emlékei, hagyományai iránt, — egyúttal a

legerősebb bizonyítékát nyújtja annak, hogy a magyar hazafiság nem követeli az egyén megsemmisülését, hogy a hűség a nemzeti hagyományok és a magyar haza iránt nem gyöngítik, de erősítik egymást; és e jelenség útmutató lehet szeretett hazánk jelen viszonyai között, — hol a többi nemzetiségek már a haza egységére is törnek, — hogy a többi nemzetiségek hazafias tagjai mily útat kövessenek, mily elveket hirdessenek és mily irányban hassanak; mert a magyar haza velük szemben is bir követelési joggal, ők is adósok a hála érzetével; mert míg az örménység vagyont, értelmet, szabadságot hozott... és a magyar haza igaz gyermekévé lett; — e haza a lenyügözve többi nemzetiségnek is megadta a szabadságot, egyenlő jogokat és így megkövetelheti az egyenlő nemes érzést, szeretetet, ragaszkodást, hűséget a közös, édes anya — szeretett magyar hazánk iránt.

Ez a jövő feladata. Jönni kell, mert jönni fog az ébredésnek, a megtérésnek, a helyes, hazafias gondolkodás terjedésének ideje. E hittel, többel: e meggyőződéssel éltetem szép, magyar hazánkat, annak igaz gyermekeit: Szamosújvár lelkes polgárait és a haza minden igaz szívű fiát.“

A hosszas éljenzés lecsillapodása után egyik asztaltárs így szólt: „Ilyen remek pohárköszöntőt én — soha se hallottam!“

Most legkedvesebb vendégünket, kit sok szép tulajdonságaiért igen megkedvelt közönségünk, — *E s z t e g á r* László ügyvéd, figyelemmel hallgatott igen sikerült pohárköszöntővel, melynek alapgondolatát itt közre is adjuk, üdvözölte: „Ezen ünnepély nem politikai vagy nemzeti-ségi jellegű, hanem Szamosújvár város polgárságának vendégszeretetéből eredő; tehát nem sértem meg az etiquette szabályait, — sőt annak felelek meg — midőn t. angol vendégünk mellett felköszöntöm a véletlen szerencse folytán körünkben levő dr. *I s s e k u t z* Győző országgyűlési képviselő urat.

Az előttem szóló dr. *Issekutz* Győző ur világos színekkel tárta elénk, hogy miképen lehet valaki nemzeti-ségi traditiojához való ragaszkodása mellett is jó magyar hazafi. Ezért neki köszönetet mondok; mert a mit nekünk mondott, azt megérthetik mások.

Itt eszembe jut a haza fogalmának meghatározása, mit egy gyermekek számára írt olvasókönyvben láttam: „Mi az a haza? Egy oly jó anya, mely mindent ád, szeressük hát!“

Tehát ha a haza egy oly jó anya, mely mindent ád, megérdemli, hogy szeressük és közreműködjunk szellemi és anyagi felvirágoztatásán; de nem szabad megvalósíthatlan eszmék felszínre hozásával annak belbékéjét megzavarni, békés fejlődését megátolni.

Városunkban különböző felekezeti és nemzetiségű polgárok laknak, de azért az izgatások ez ideig talajra nem találtak; mert mi az emberben nem a nemzetiséget keressük és becsüljük, hanem az embert.

Dr. Issekutz kedves vendégünk nemcsak mint örmény testvér szereti örmény testvéreit, de szereti egész városunkat, mit bebizonyított a felállítandó leányárva ház javára letett nagy alapítvány megszerzése körül teljesített munkálkodásával. Ebben a munkában Gajzágó Ferencz járásbíró uron kívül, illetőleg mellette a legnagyobb érdeme van. Kérem is, hogy ezen ügy iránt tanusított buzgoságát folytassa; mert akkor hiszem, hogy a közel jövőben ezen humanus intézet életbe léptethető lesz. Megragadom az alkalmat arra is, hogy felkérjem t. vendégünket, hogy városunknak jelenleg folyamatban levő két fontos kérdésében — gymnasium, katonaság — sziveskedjék ismert befolyását érvényesíteni, melyért mindig hálával fogunk adózni.

Üdvözlöm dr. Issekutz Győző országgyűlési képviselő urat, mint nemzetiségéhez híven ragaszkodó jó örményt; üdvözlöm, mint igaz magyar hazafit s midőn óhajtom, hogy buzgó tevékenységét siker koronázza, kívánom, hogy az Ur Isten sokáig éltesse.“

A sok szép felköszöntő közül még meg kell emlékezni arról, mit Bartalis Miklós ev. ref. pap mondott. Sokáig volt együtt a díszes társaság. Ezt a nevezetes napot városunk krónikáirója kitörölhetlen betűkkel írta fel. Fitzgeraldot testvéreink, az angol-örmények küldötték hozzánk, dr. Issekutz Győzöt pedig a baráti őszinte vonzalom és testvéri szeretet hozta körünkbe!

Sz. K.

A magyar-örmény nemes családok czímerlevelei.

Közzéteszi: dr. Temesváry János.

III.

Balta család.

Ipsi scuto superimposita est Galea tornearia clathrata seu aperta, coronataque, situ pro more ad dextram obliquo Nobilibus propria, quinque Pavonis plumis fastigiata. Phaleris ad dextram caeruleis et aureis, ad sinistram vero coccineis et argenteis a summitate Galeae in latera scuti large decoreque fluitantibus, prout haec omnia in Capite, seu principio praesentium Litterarum Nostrarum docta manu, et arte pictoris genuinisque suis coloribus adumbrata et expressa, lucidius ob oculos intuentium posita cernuntur, Eidem Petro Balta, praescriptisque ejus Gratiose danda duximus, et concedenda, decernentes, et ex certa Scientia Nostra, animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus, Arma seu Nobilitatis insignia more aliorum verorum et indubitatorum memorati Principatus Nostri Transylvaniae, Partiumque eidem incorporatarum, necnon Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum, ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobilium sub iisdem Juribus, Privilegiis, Praerogativis, Immunitatibusque, quibus caeteri veri et indubitati praefati Principatus Nostri Transylvaniae, Partiumque eidem incorporatarum, necnon Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobiles natura, et iure, ab antiquo utuntur, fruuntur et gaudent, ubique in Proeliis, Certaminibus, Pugnis, Hastiludiis, Torneamentis, Duellis, Monomachiis, ac aliis quibusvis exercitiis Militaribus et Nobilitaribus, necnon Sigillis, Velis, Cortinis, Aulacis, Annulis, Vexillis, Clypeis, Tentoriis, Domibus et Sepulchris, generaliter vero in quarumlibet rerum et Expeditionum generibus sub merae, verae, sincerae, et indubitatae Nobilitatis titulo, quo eos ab omnibus cuiuscunque Status, Conditionis, Honoris, Dignitatis et praeceminentiae hominibus insignitos et ornatos dici, nominari, haberi et reputari volumus, mandamusque

ferre et gestare, ac iis in aevum uti, frui, et gaudere possint, ac valeant, Haeredesque ac Posterii eorundem utriusque sexus universi valeant atque possint. Imo nobilitamus, damus et conferimus harum Nostrarum majoris et authentici Sigilli Nostri impendentis munimine robotatarum vigore et testimonio Literarum mediante. Datum in Civitate Nostra Vienna Austriae die vigesima octava mensis Julii, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Sexagesimo, Regnorum vero Nostrarum Vigesimo.

Maria Theresia m. pr. Gabriel Comes de Bethlen m. pr.
Franciscus Bándy m. pr. ¹⁾

E nemes család a neki adományozott czímerlevél alapján tehát a következő czímert használja: Hasított pajzs, melynek jobb kék mezejében jobb oldali arany harántgerenda fölött és alatt egy-egy belső oldalával egymás felé fordított nyitott arany szárny, a vágott balfél felső vörös mezejében pedig aranynyal diszített, fekete nyakravalóju s jobbra néző ezüst kutyafej, kiöltött piros nyelvvel, alsó ezüst mezejében végül egy természetes színű tekergődő kigyó látható. Sisakdisz egymás mellé helyezett öt pávatoll. Foszladékok jobbról kék-arany, balról vörös-ezüst.

Bocsáncezi család.

E nemes család czímerszerzője B o c s á n c z i J á n o s, szamosújvári örmény kereskedő volt, kit nejével, Strombeszko Máriával, Márton, András, László, Kristóf és Adeodát fiaival, nem különben ezeknek nejeivel, u. m. Márton Sárával, Márton, Lázár Máriával, András, Salamon Juliánával, László és végül Bogdán Annával, Adeodát feleségével együtt a hazai kereskedelem felvirágoztatása körül szerzett érdemeiknek és a hétéves háború költségeinek fedezésére a kincstárba önkényt beszolgáltatott nagyobb összeg megjutalmazása fejében Mária Terézia királynő Bécsben 1762. július 26-án kiadott czímerlevél-

¹⁾ Az országos levéltárban őrzött eredeti fogalmazványból.

lel nemesi rangra emelt.¹⁾ E czímerlevél szövege a következő:

Nos Maria Theresia etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod cum ingenita Nobis liberalitas in subditorum effundi commoda non cessaret, ideo cum ad nonnullorum fidelium Nostrorum demissam commendationem Nostrae propterea factam Maiestati, tum vero attentis et consideratis Fidelitate et fidelibus servitiis Joannis Bocsáncki, Quaestoris Armeni, et Civis oppidi Nostri in Transylvania Armenopolitani, quae idem Nobis, Augustaeque Domui Nostrae cum alias pro temporum et occasionum varietate, tum vero negotiationi cum emolumento vectigalium Nostrorum insistendo, et signanter quidem in moderni belli circumstantiis ad aerarii Nostri rationem certam pecuniae summam offerendo et praestando exhibuisse, et impendisse perhibetur, qualiave imo et maiora deinceps quoque exhibiturum et impensurum esse benigne confidimus, eundem Joannem Bocsáncki, Conjugemque eius Mariam Strombeszko, ac filios Martinum, Andream, Ladislaum, Christophorum et Deodatum, horumque et quidem Saram Márton, Martini, Mariam Lázár, Andreae, Julianam Salamon, Ladislai, et Annam Bogdán, Deodati consortes, ipsorumque liberos iam natos, et inposterum Divina benedictione e legitimo thoro nascituros, horumque Haeredes et Posteros utriusque sexus universos de supremae potestatis Nostrae Regiae et Principalis plenitudine, Gratiaque speciali e statu et conditione ignobili clementer eximendo, in coetum et numerum verorum, et indubitatorum antelati Principatus Nostri Transylvaniae, Partiumque eidem incorporatarum, nec non Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum, ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobilium duximus annumerandos, cooptandos, et adscribendos, annuentes, et ex certa scientia Nostra, animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo inposterum futuris et perpetuis semper temporibus omnibus iis Gratiis, Honoribus, Privilegiis Praerogativis,

¹⁾ E családról Nagy Iván és Siebmacher J. i. m. teljesen megfeleltek.

Immunitatibusque, quibus caeteri veri, et indubitati dicti Principatus Nostri Transylvaniae, Partiumque eidem incorporatarum, nec non Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum, ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobiles natura, iure et ab antiquo utuntur, fruuntur et gaudent, uti, frui et gaudere possint ac valeant, Haeredesque ac Posteriores eorum utriusque sexus universi valeant atque possint. In cuius quidem Nostrae erga eundem Joannem Bocszánczi, praefatosque ipsius, declaratae benignitatis signum, veraeque et perfectae Nobilitatis testimonium haec Arma, seu Nobilitatis insignia :

Bocszánczi es. címere.

Scutum videlicet militare erectum coelestini coloris, a cuius pede exsurgit cuspis rotundata ad umbiculum scuti porrecta, tessellis argenteis et rubris strata; ipsius scuti latera hinc leo aureus, illinc vero tigris naturalis coloris sibi mutuo obversi, faucibus hiantibus, linguis exertis, anterioribus pedibus quasi ad proeliandum protensis erecti occupant. Scutum premit galea tornearia clathrata, seu aperta coronataque, situ pro more ad dextram obliquo Nobilibus propria, apicem habens brachium humanum cataphractum cubito incumbens manu prehensam sagittam minio tinctam, sed spiculo argenteo praeditam vibrans. A summitate galeae phalerae dextrorsum aureae et caeruleae, sinistrorsum vero argenteae et rubrae in latera scuti venuste defluunt: prout haec omnia in capite, seu principio praesentium litterarum Nostrarum docta manu et arte pictoris genuinisque suis coloribus adumbrata et expressa lucidius ob oculos intuentium posita cernuntur, eidem Joanni Bocszánczi, praefatisque eius gratiose danda duximus et conferenda decernentes et ex certa scientia Nostra animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus eadem Arma, seu Nobilitatis insignia more aliorum verorum et indubitatorum memorati Prin-

cipatus Nostri Transylvaniae, Partiumque eidem incorporatarum, necnon Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobilium sub iisdem Juribus, Privilegiis, Praerogativis Immunitatibusque, quibus caeteri veri et indubitati praefati Principatus Nostri Transylvaniae, Partiumque eidem incorporatarum, necnon Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobiles natura, iure et ab antiquo utuntur, fruuntur et gaudent, ubique in Proeliis, Certaminibus, Pugnis, Hastiludiis, Torneamentis, Duellis, Monomachiis, ac aliis quibusvis exercitiis militaribus ac nobilitaribus, necnon Sigillis, Velis, Cortinis, Aulacis, Annulis, Vexillis, Clypeis, Tentoriis, Domibus et Sepulchris, generaliter vero in quarumlibet Rerum et Expeditionum generibus, sub merae, verae, sincerae et indubitatae Nobilitatis titulo, quo eos ab omnibus cuiuscunque Status, Conditionis, Honoris, Dignitatis et Praeeminentiae Hominibus insignitos et ornatos dici, nominari, haberi et reputari volumus, mandamusque ferre et gestare, ac iis in aevum uti, frui et gaudere possint ac valeant, Haeredesque et posterum eorundem utriusque sexus universi valeant atque possint. Imo nobilitamus, damus ac conferimus harum Nostrarum Maioris et Authentici Sigilli Nostri impendentis munimine roboratarum vigore et testimonio Litterarum mediante. Datum in Civitate Nostra Vienna Austriae, Die Vigesima Sexta Mensis Julii, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Sexagesimo Secundo, Regnorum vero Nostrarum Vigesimo Secundo.

Maria Theresia m. pr. Gabriel Comes de Bethlen m. pr.
Joannes Georgius Vest m. pr.¹⁾

A Bocsánzi nemes család címere tehát a következő: Kék mezőben a pajzslábból előtűnő, fehérrel kockázott és nyomott ék fölött ágaskodó s egymás megtámadására kész arany oroszlán és természetes tigris áll szemközt. Sisakdísz levélkoronán nyugvó pánczélos jobb kar, markában ezüst nyilat tart. Foszlalékok jobbról: kék-arany, balról: vörös-ezüst.

¹⁾ Az országos levéltárban levő eredeti fogalmazványból.

Bogdánfi család.

E nemes család czímerszerzője Bogdánfi Gábor szamosújvári örmény kereskedő volt, kit nejével Simai Katalinnal, György, Deodát és Kristóf fiaival, továbbá Mária leányával együtt a hazai kereskedelem felvirágoztatása körül szerzett bokros érdemeinek megjutalmazására, nem különben az épen akkor folyó hétéves háború költségeinek fedezésére a kincstárnak önkényt felajánlott nagyobb összeg mintegy viszonzásaul Mária Terézia királynő Bécsben 1762. július 26-án kiadott czímerlevelével nemesi rangra emelt.¹⁾ E czímerlevél szövege a következő:

Nos Maria Theresia etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit Universis; quod cum perspectum Nobis esset nulla arte ad perpetuum famae nominisque decus pertingere Principes magis posse, quam ubi reliquis Imperii Ornamentis munificentiae quoque gloria accessisset; ideo cum ad nonnullorum fidelium nostrorum demissam commendationem nostrae propterea factam Maiestati, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis Gabrielis Bogdánfi, civis et quaestoris oppidi nostri in Transylvania Armenopolitani, quae idem Nobis Augustaeque Domui nostrae cum alias pro temporum et occasionum varietate, tum vero negotiationi cum emolumento vectigalium Nostrorum insistendo, et signanter quidem in modernis Belli circumstantiis ad aerarii nostri rationem certam pecuniae summam offerendo, et praestando exhibuisse, et impendisse perhibetur, qualia ipsum imo et maiora deinceps quoque exhibiturum et impensurum esse benigne confidimus, eundem Gabrielem Bogdánfi et coniugem eius Catharinam Simai filiosque Georgium, Deodatum et Christophorum, ac filiam Mariam iam natos et in posterum Divina benedictione et legitimo thoro nascituros eorundemque haeredes, et posteros utriusque sexus universos de supremae potestatis nostrae Regiae et Principalis plenitudine gratiaque speciali e

¹⁾ E családról is mint Nagy Iván, mint Siebmacher J. i. m. mélységesen hallgatnak.

statu et conditione ignobili clementer eximendo in coetum et numerum verorum ac indubitatorum antelati Principatus Nostri Transylvaniae, Partiumque eidem reincorporatarum, nec non Regni nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum, ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobilium duximus annumerandos, cooptandos et adscribendos annuentes et ex certa scientia Nostra, animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo in posterum futuris, et perpetuis semper temporibus omnibus iis Gratiis, Honoribus, Privilegiis, Praerogativis Immunitatibusque, quibus caeteri veri et indubitati dicti Principatus Nostri Transylvaniae, Partiumque eidem incorporatarum, nec non Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobiles natura, jure, et ab antiquo utuntur, fruuntur et gaudent, uti, frui et gaudere possint ac valeant, Haeredesque ac Posteriores eorum utriusque sexus universi valeant atque possint. In cujus quidem Nostrae erga eundem Gabrielem Bogdánfi praefatosque ipsius, declaratae benignitatis signum veraeque et perfectae Nobilitatis testimonium haec Arma seu Nobilitatis insignia:

Bogdánfi cs. címere.

Scutum videlicet militare erectum juxta horizontem nubiformiter bipartitum, cujus superior saphirini coloris pars volitantem columbam candidam rostro ramum palmae aureum tenentem refert; inferiorem candidam partem ornant tres annuli rubri situ ** locati. Scuto superincumbit galea tornearia clathrata seu aperta, Regio redimita diademate, ad dextram inclinata Nobilibus propria, cui columba scutaria cum ramo palmae, complicatis tamen alis insistit. Laciniis seu Lemniscis hinc candidis et coeruleis,

illinc vero rubris et aequae candidis seu argenteis a cono galeae in utrumque scuti latus late et decore fluitantibus; prout haec omnia in capite seu principio praesentium literarum Nostrarum docta manu et arte pictoris genui-

nisque suis coloribus adumbrata et expressa lucidius ob oculos intuentium posita cernuntur; eidem Gabrieli Bogdánfi, praefatisque ejus gratiose danda duximus et conferenda decernentes et ex certa scientia Nostra animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus eadem Arma, seu Nobilitatis insignia more aliorum verorum et indubitatorum memorati Principatus Nostri Transylvaniae, Partiumque eidem incorporatarum, nec non Regni Nostri Hungariae aliorumque Regnorum, Ditionum ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobilium sub iisdem Juribus, Privilegiis, Praerogativis Immunitatibusque, quibus caeteri veri et indubitati praefati Principatus Nostri Transylvaniae, Partiumque eidem incorporatarum, nec non Regni Nostri Hungariae aliorumque Regnorum, Ditionum ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobiles Natura, Iure, et ab antiquo utuntur, fruuntur et gaudent, ubique in Proeliis, Certaminibus, Pugnis, Hastiludiis, Torneamentis, Duellis, Monomachiis, ac aliis quibusvis exercitiis militaribus ac nobilitaribus, nec non Sigillis, Velis, Cortinis, Auleis, Annulis, Vexillis, Clypeis, Tentoriis, Domibus et Sepulchris, generaliter vero in quarumlibet rerum et Expeditionum generibus sub merae, verae, sincere et indubitatae Nobilitatis titulo, quo eos ab omnibus cujuscunque Status, Conditionis, Honoris, Dignitatis et Praeeminentiae Hominibus insignitos et ornatos dici, nominari, haberi et reputari volumus, mandamusque ferre et gestare, ac iis in aevum uti, frui et gaudere possint, ac valeant, haeredesque et posteri eorundem utriusque sexus universi valeant atque possint. Imo nobilitamus, damus ac conferimus Harum Nostrarum Maioris et Authentici Sigilli Nostri Impendentis munimine roboratarum vigore et testimonio Literarum mediante. Datum in Civitate Nostra Vienna Austriae, Die Vigesima Sexta Mensis Julii, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Sexagesimo Secundo, Regnorum vero Nostrorum Vigesimo Secundo. Maria Theresia m. pr. Gabriel Comes de Bethlen m. pr. Joannes Georgius Vest m. pr.¹⁾

¹⁾ Bogdánfi Gergely, aradi ügyvéd birtokában levő hiteles másolatból.

Ezen az erdélyi részeken kivüli leginkább Magyarországon délvidéken elterjedt nemes család czímere tehát a következő: a felhözetesen vágott pajzs felső kék mezében vörös csőrében arany-pálmaágot tartó és jobbra repülő ezüst galamb, az alsó ezüst mezőben pedig három (2, 1) vörös gyűrű. Sisakdísz a czímerképpel azonos, csőrében arany pálmaágot tartó, azonban itt zárt szárnyú galamb. Foszladékok jobbról: kék-ezüst, balról: vörös-ezüst.

A szamosújvári dalzene-egylet jubileuma.

 Isteni tisztelettel kezdődött. Zsúfolva volt decz. 26-án az örmény kath. plebániái templom. Misa alatt a fuvózenekar játszott darabok és a dalárda öszhangzó énekei emelték a buzgóságot.

Templom után a redoutte nagy termébe vonultunk, itt volt az egész város. A dalzeneegylet dalosztálya előbb a Hymnust énekelte el, ezt követte a szép megnyitó beszéd. Voith Miklós elnök, aki daczára annak, hogy lába nagyon fájt, mégis feljött) körülbelől ezeket mondotta: »A testi fájdalom elmémre is gyakorol nyomást; azért kérem legyenek elnézéssel irántam. — Szép dolog, ha egy egylet 25 évig fennáll. Szerencsésnek érzem magamat azért, hogy már az alakuláskor én lehettem az egylet elnöke. A »Kereskedelmi dalkör«-nek Esztegár László volt vezetője, ellenben a »Zenekedvelők társulata« engemet választott elnökévé; később a kettő egyesült és »Szamosújvári dalzeneegylet« nevet vett fel. — Szamosújvár közönségében megvan az érzék a dal és zene iránt. A város ingyen adott helyiséget az egyletnek; később, mivel a helyiségre szüksége volt, azt 60 frttal váltotta meg; évenként 80 frt segélyben részesíti az egyletet. — Éltetem a pártoló tagokat A hölgyközönség fogadja mély tisztelem és hódolatom kifejezését.« A csinos, kerekded beszéd (mert az, mit itt közlök nem egyéb, mint a tartalmas beszédből kiragadott néhány gondolat) elhangzása után a nagy számú hallgatóság megéjlenezte az elnököt.

Utána Zeffler Lukács olvasta fel nagy gonddal, szép nyelvezettel szerkesztett, hazafias szellemben tartott, kimerítő, terjedelmes, gyönyörű jelentését. E remek munka az egylet 25 éves története. Már olvasás közben sokszor megéjlenezték; mikor aztán eltávozott a felolvasó asztal mellől, oly taps-vihar tört ki, mely perczekig tartott. Így jutalmazta meg a derék titkár fárado-

ságát hálás közönségünk, mely mindig méltányos az érdem iránt. E talpraesett dolgozat Esztegar László ügyvéd indítványára egész terjedelmében iktattatott be az egylet jegyzőkönyvébe.

Most az egyleti lobogó megkoszorúzása következett. Szamosújvár első hölgye, Placsintar Dávid polgármester eszes, olvasott, mívelt neje: Ábrahám Polexina lépett az emelvényre, hogy megkoszorúzza az egylet díszes lobogóját a hölgyek ezüst koszorújával. »Midőn a szamosújvári hölgyek nevében — így szólott csengő hangon, szép hangnyomattal — feltűzöm e koszorút, kívánom, hogy Isten virágoztassa az egyletet, hogy lobogója, majd 25 év múlva, arany koszorúval ékesíttessék fel.« Ugy beszélt, akár a leggyakorlottabb szónok. Élénken megélténezték.

A míg az érmeik és emléklapok kiosztattak, a dalosztály az egyleti jeligét énekelte el — összefogóan Azok, kik az alakulás óta tagjai az egyletnek, olyan éremmel díszesítettek, melyen ez az évszám látható: 1868—1893; a többiek 1893. számmal ellátott érmet kaptak. Az alelnök Esztegar László a következő szavak kíséretében tüzte elnök Voith Miklós mellére az érmet: »E jelvény nem áll a hiúság szolgálatában, hanem az érdemnek jutalma.« — Most az indítványokra kerülén a sor, Gajzágó Ferencz járásbíró így szolt: »Realis kort élünk; azért jól esik lelkemnek, ha reá mutathatok egy önzetlen férfúra, ki anyagi haszon nélkül jelentékeny szolgálatot tesz társadalmunknak — különböző téren; városunk e kimagasló alakja: a dalzeneegylet elnöke; azért indítványozom, hogy iktassa a közgyűlés Voith Miklós- és a tisztikarnak érdemeit jegyzőkönyvébe. A méltánylat az érdem erkölcsi jutalma.« Helyesléssel elfogadtatott. — Az elnöki zárószó után a Szózat fejezte be az ünnepély második részét.

Díszlakomára a piaczi vendéglő éttermébe gyűltünk össze. Sokan voltunk. Izletes étkeket hoztak. Jó kedv uralkodott. Az első pohárköszöntőt Voith Miklós elnök mondotta: a Királyt és Királynét éltette. Azután a következő leveleket és táviratokat olvasta fel az elnök:

Huszonöt éves jubileumokra szóló szíves meghívásukat köszönettel vettem, de hivatalos elfoglaltságom miatt sajnálatomra nem jelenhetek meg ünnepélyükön. Tiszteletem nyilvánítása mellett. Budapest 1893. decz. 13. Br. Fejérváry Géza.

Elhunyt gyermekem gyászolása meggátol abban, a mit egyébként nagyon óhajtottam volna, hogy a dalzeneegylet jubilaris ünnepélyén személyesen jelen legyek. Így csak a távolból érezhetek együtt az ünneplőkkel s csak a távolból fejezhetem ki azt az őszinte jó kívánatot, hogy minél nagyobb virágzásban folytassa továbbra is az egylet nemes működését a jeligéjében foglalt szép eszméknek szellemében Igen tisztelt elnök urnak Budapesten 1893. decz. 22. kész hive Molnár Antal.

A decz. hó 26-án megtartandó jubileumra szóló meghívót köszönettel vevén, hazafias tisztelettel értesítjük, hogy a képviseltesre szamosújvári választmányunkat kértük fel. Honfői üdvözléssel Sándor József alelnök, főtítkár.

A deési zenekedvelők egyesülete szívélyesen üdvözli a jubiláló egyletet: Br. Bornemissza elnök, Kallusz igazgató, Markovics titkár.

Az egylet, mely negyedszázadon át sikert aratott, még több századokra nyerjen ma új erőt; virágozzék a dal és zene iránti kiapadhatlan szeretet. A deési iparos ifjúság fuvózenekara: Dr. Bonis Árpád, Budai Elek.

Huszonöt év multját ma ünnepli az egylet; azért azt kívánom, hogy dalban, zenében sikert, dicsőséget érjen. Nyárádszereda: Csergedi János.

Vajna barátom! üdvözöld nevemben a dalárdát. Arad: Máthe.

Most Szongott Kristóf köszöntötte fel az elnököt; így szólt: »Ha saját jéleled, testi és szellemi épséged előtted kedves, fogadd el és tartsd meg e szabályt: Ne engedd magadhoz férközni a rideg egyedüliséget és tétlenséget. A Burton által felállított és az élettapasztalás által is igazolt szabályt nemcsak elfogadta, hanem meg is tartotta a derék elnök ur; mert jól tudta, hogy

„Boldog csak úgy lehet férfi pálya,
Hogyha méltó hölgy a koronája;“

azért magához méltó nőt keresett és szeretett felesége személyében olyan jó nőt nyert, kiről — meg vagyok győződve — elnök ur is nem egy ízben mondotta el a nagy nevű íróval, hogy »Istennek emberrel közölhető legnagyobb áldása e földön.« De megtartotta a szabály második részét is; mert nem volt előtte ismeretlen az, mit Derby gróf Glasgowban mondott: »Nem tudom elképzelni, hogy egy egyén, ki foglalkozás nélkül él, valaha boldog lett legyen, vagy valaha azzá lehessen.« Dolgozott, hogy boldog lehessen; mert a munkátlan élet nem élet, míg a munkásság boldogsággal, dicsőség- és tisztességgel jár. Jelmondatul ezen jelentős mondatot — mit a haldokló Sever császár hős katonáihoz intézett bucsúszó gyanánt — választotta: Laboremus (dolgozzunk). Életéből egy perc sem telt el tétlenül.

„Munkásság az élet sója,
A romlástól mely megojja;
Csak az, ki nem hevvert,
Várhat áldást és sikert.“

És törekvéseit siker koszoruzta, munkásságán Isten áldása volt. De mert legalább is annyit dolgozott, mint — tiz ember; én ezen ünnepélyes alkalommal nemcsak ép erőt, tartós egészséget és hosszú életet kívánok, hanem kívánom azt is, hogy most öreg napjaiban áldja meg az Ég még tizszer annyi áldással!»

Zeffér Lukács, Esztegár Lászlóért, ezért az értelmes, keresett ügyvédért üritett poharat. Ázután Esztegár ajkai nyitlak meg: beszélt többször, de mindig ékesen, hatásosan; minden mondata egy-egy szép gondolat. Az, ki más helyütt is magával ragadja a

hallgatóságot, itt is igen sikerült felköszöntöket mondott; poharat üritett az egyesület pártoló tagjaiért, a sajtó jelen volt képviselőjeért, a karnagyéért. Lapunk szerkesztője az egyesületet köszöntötte fel.

Még többen mondtak pohárköszöntöket: Tódorfi Lukács Csákai, Eble... De elosztottunk, hogy nemsokára hangversenyre jöjjünk fel. Este 7 órakor kezdődött el. A redoutte rég látott ennyi embert. Habár jelentékenyen megszorították az ülések számát, azért nemcsak a falak mellé, hanem még a társalgóba is kellett székeket tenni. A nyitányt (Herold Zampa című dalművéből) az egyesület dalosztálya adta elő. Sok tapsot aratott. Az ünnepi dalt, melynek szövegét és dallamát a szamosújvári dalzeneegylet 25 éves jubileumára Zeffler Lukács szerzette, előadták Áján Anna, Czövek Jenőné, Gocs Ilona, László Mariska, Longin Mari, a dalzeneegylet tagjai közül a vonos quartette és harmonium kísérettel Kepri Erzs. A közönség a közreműködőket megéjenezte és a szerzőt kihívta. — Az ének-osztály dalolta »Magyar népdal egyveleg«-et meg kellett ujrázni. — Lavotta »Szigetvár ostroma« című darabját oly szépen adta elő a zeneosztály (Danielovics pénzügyi biztos az »Imá«-t egész virtuositással játszott a hegedűn), hogy a telt ház hangos kívánságára ismételnie kellett az egész darabot. — A »Szabadságdal« is tetszésben részesült. — A hangversenyt Zeffler Lukácsnak (Liszt után) férfi karra alkalmazott »Rákocziinduló«-ja fejezte be. Ezt a tánczestély követte. Voltak sokan a vidékről is. A bál fényes, a nagy terem zsúfolva volt. A fiatalság jól mutatott. Volt elég csinos leány és szép asszony. A négyeseket annyian járták, hogy alig lehetett mozogni. Sokáig tartott a szép multság.

A mozsár-ágyúk reggeltől estig egyre durrogtak.

Az ünnepélyre Todorán Endre helybeli művelt, szakértő, szolgálatkész nyomdatulajdonos olyan díszes meghívót csinált, hogy kedvveléssel legelteti szemét azon bárki. Külsején ott diszeleg a nemzeti háromszínű szegély. Belseje csinos díszítésekkel ékített színes nyomás. A négy részre osztott belső lap első hasábjába nyomult az 1868. évi választmány az akkor működött tagok névsorával; a második hasáb a jubileum sorrendjét tartalmazza; a harmadik az 1893. évi választmányt és a mostan működő tagok neveit foglalja magában; a negyedikben az 1893—1895-re aláírt pártoló tagok nevei láthatók...

És most a jubilált egyesület jellegének következő szavaival fejezem be közleményemet:

„Dalolj ifjú, míg lelkesülhetsz! . . .
Hogyha szíved dalra hevül, hazádé az első dal.“

Sz. K.

Ujabb leletek a Szamosújvár mellett volt római telepről.¹⁾

E folyóirat tavali IV. (utolsó) füzetében megjelent közleményem óta gyarapodott az itt létezett római telep maradványainak leltára a következő tárgyakkal; u. i. a Kolozsvárra vivő országút mellett kavicsbánya [l. Arch.-Epigr. Mitth. a. Oest.-Ung. XIV. 169. o. közölt helyrajznak, a) betűjét] különböző helyeiről egy a széleivel párhuzamos domború vonalakkal diszitett sírfedőkö, meg egy veres hamvveder töredékeivel és hat áldományos edénnyel ép állapotban; szétszórta talált emberi csontok nem hagynak kétséget fenn a hely és tárgyak rendeltetése iránt.

Gazdagabb eredményt szolgáltatott a Kis-Szamos f. é. jún. havában bekövetkezett árdása alkalmával elmosott római fürdőhely és környéke [l. az idézett helyrajz f) betűjét] maradványainak lerakódása és pedig: három nagy veres cserépkanna, az egyik 8·5 litre térimejű egészen ép, a másik kettő kevésbé csonkitott állapotban; egy kézimalom legalsóbb — 41·5 cm. átméretű, 14·5 cm. m., közepén 12 cm. átméretű lyukkal és a szélén 3·5 cm. szélességű, 1·5 cm. m. karimával ellátott köve, melybe egy más helyen talált 30 cm. átméretű más kőnek a fele tökéletesen beillik. Az utóbbinak tengelylyukja félszeg és bevégezetlen furása, mely alkalommal a kő kettő törhetett, tanúságot teszen arról, hogy ha anyaga, melynek közege nem a közeli vidékre vall, de meghatározását későbbre fentartom,²⁾ durván kikészítve ide hozott is, annak a használhatóság folytatott megdolgozása a telepben történt; egy (44 cm.)² 17 cm. m. diszitett abacus dacituffából, melynek alsó lapján az oszlopfőte kerületét 40 cm. átméretű kör jelöli, egy 39 cm. m., 41 cm. széles, a jobb szélén 7·5 cm., a törési (bal)oldalán 13 cm. vastag, pectenagyló alakú, azonban kívül sima s belül bordás fél félke a nyak alatt eltörött kopott orrú, jobbra néző, itt 4 cm., balra 10 cm.-nyivel kidomborodó férfifővel — szintén dacituffából.

A töredéknek a törési oldal felé növekvő vastagsága, nem különben ezen oldal fölött levő szabályosan bevéstélméyedés, mely az egésznek a felét jelöli, arra engednek következtetni, hogy a hiányzó felén még lehetett egy emberi mellkép, melyet talán Neugebauer »Dacien«-jében Szamosújvárból a 4. szám alatt említett »női főben, 2' magas dúsan ékesített fülkében« kell keresnünk, ha a »magánházat, melybe az befalazva van« tudnok.

De ha eltekintünk is ezen utóbbi föltevéstől, alig szenved kétséget, hogy e töredékben felső részét kell megpillantanunk azon síremléknek, melynek feliratát Torma Károly az Arch. Közlem. VI. (1866. évi) k. 146—147 o. közzétette. (l. »Armenia« 1892. évi 8. füzetét 251. o. IV. alatt).

¹⁾ Archaeol. Értesítő XIII. k. 4. számából.

²⁾ Dr. Koch Antal kolozsvári egyetemi tanár ur későbbi meghatározása szerint amphibol-biotit andesit Déva nagy Vidékéről. Szerk.

Arra vall vannak »parentibus pientissimis« féle vége, arra az alsó résznek a felső ellipticus (45 cm.-nyi) kerülete kétszeresének megfelelő 91 cm.-nyi szélessége, továbbá a most, az erdélyi museum igazgatósága útján megállapított 18—20 cm.-nyi vastagsága és közetének azonossága.

Egy 98 cm. h., 28 cm. sz. és 23 cm. vastag kapúiv homokkőből, különböző nagyságú járdatéglák az AllP (és q) bélyeggel, egy tégladarab kutyaláb és másik katonai lábtű szegének a nyomával.

Egy természetes nagyság fölötti vigyorgó torzfej szemgolyók nélkül — dacituffából, melynek szomszédságában, a felső malom fölötti árokreszt tisztított munkások állítása szerint, még egy ujjas kéz volt, melyet azonban eltörtek és darabjai azután az iszapban elmerültek. E torz-alak valami kerti vagy kapu előtti díszítés lehetett.

Egy hengeralakú 15 cm. h., 1 cm. átméretű gyöngy sötét üvegyurmából fehéren szegélyelt és egy 30 cm. h., 5 cm. legnagyobb szélességű lándsavég vasból.

E felsorolt tárgyak — kivéve a hibás kantát és az ép örlőkövet — a város gyűjteményében vannak.

A felsorolt leletekhez újabban hozzájárultak a következők: Egy 87 cm. hosszú, 26 cm. m., 33 cm. v. rovátkos kapúiv homokkőből. Bronzzal bevont kőkeménységre égetett, 10 cm. h., 4 cm. m., négykézláb mászó embert, kinek derekán a bronzfedéllel zárható töltőlyuk, arcza előtt a bélnek szánt nyílás van, ábrázoló cserépméces; 26,5 cm. h., 14 cm. sz., 8 cm. v. fatörzs öt bütyökkel, mely körül 44 cm.-nyi hosszban egy kígyódarab tekerődzik dacituffából; alól (70 cm.)³ 25 cm. m., lépcsőzetesen faragott oszloptalap, melynek felső kereklepcsőjének 40 cm.-nyi átméretű tökéletesen megfelel a fennemlített abacus alsó lapján látható körnek, úgy hogy a kettőnek egymáshoz tartozósága joggal föltehető s a köztük állott oszlop rendszeres kutatásra méltó tárgyat képez — dacituffából és utóvégre: 3 cm. m. talapzaton nyugvó, 32 cm. h., 16 cm. sz., 11—16 cm. m., oroslán dacituffából, jobb orcája s balelőlába körmei lehorzsolják, a hát közepén falhoz való megerősítésére szolgáló mélyedéssel.

A felsorolt tárgyak — kivéve a mécesst, mely magán tulajdonba került a város gyűjteményében vannak.

További leletek a medrét változtatott Kis-Szamos folyamatban levő visszatereleése alkalmával várhatók.

Ornstein örnagy.

Kisebb közlemények.

Jókai ünnepély Szamosújvárt. A szamosújvári »Társalkodó-egylet« koszorús írónk Jókai Mór ötvenéves írói jubileuma alkalmával 1894. ján. 6-án a városi vígadó nagy termében igen sikerült ünnepélyt rendezett. Sokan gyűltek össze. A »dalzene-egylet« dal-osztálya, mely saját zászlója alatt jelent meg, először a Hymnust énekelte el; ezután következett az elnöki megnyitó: Voith Miklós társalkodó egyleti igazgató szép szavakban szólott az ünnepély jelentőségéről, Jókai írói munkásságáról és irodalmi érdemeiről. — Utána Vásárhelyi Boldizsár, társalkodó egyleti titkár szavalta el Komocsi alkalmi odáját — szépen. Most dr. Esztégar László tanár ment fel az emelvényre és felolvasta azt a nagy gonddal készített gyönyörű dolgozatát, mely Jókait mint embert, hazafit és író-t méltatta. Sok helyütt tartottak Jókai-ünnepélyt, de — merem állítani, — hogy igen kevés helyt hallottak Jókairól ilyen talpraesett, csinos, kerekded, eszmegazdag felolvasást, milyen ez volt. A közönség, mely hosszasan éljenzett, megtapsolta a szép tollú és még szebb reményekre jogosító fiatal tanárt. Megérdemelte. Leszállott, hogy helyet adjon Harmath Ilona kisasszonynak. Ez levetette felöltőjét, kalapját, azután megnyíltak beszédes ajkai: »Anna keserve« Jókai Mór »Szigetvári vértanúk« című, darabjából... Szavalt, de oly hatásosan, oly érzéssel, oly találó hanglejtéssel, hogy mindenkét csodálkozásba ejtett; mert tudtuk ugyan, hogy kitűnő tanképesítővel távozott a tanítónőképző-intézet falai közül; tudommásunk volt arról is, hogy ügyesen ír: folyóiratunk deczemberi füzete is közölt csinos tollából egy érdekes elbeszélést; hallottuk szép zongorajátékát, ismerjük más jó tulajdonságait is; de ezen kiváló képességéről csak most volt alkalmunk magunknak meggyőződést szerzhetni. Műértő szavallatával megnyerte még azoknak is tetszését, kik csak az egészen kifogástalan szavallatban találnak gyönyört, éledeletet. E perctől kezdve Harmath Ilona kisasszonyt Szamosújvár kitűnő szavalónak tartja. Sokan siettünk hozzája és gratuláltunk a nem közönséges sikerért! Az ünnepélyt a dalzene-egylet dal-osztályának összhangzó éneke: a »Szózat,« fejezte be. — Mikor lejöttünk, Gopcsa Joachim tanácsos így szólott hozzánk: »Ezt a fényes ünnepélyt én egy rövid ebédhez hasonlítom. Nem sok tált ételt hoztak fel, de mindegyik fogás kitűnően volt elkészítve: igen izletesek voltak. Különbben is én mindig a minőséget és nem a — mennyiséget nézem.«

A szamosújvári főgymnasiumról a »Pesti Hírlap« ján. 23-iki száma ezeket írja: »A minisztertanács a belügyminiszternek előterjesztése alapján jóváhagyólag intézte el Szamosújvár szab. kir. város közönségének a millenium alkalmából egy állami főgymnasium létesítésére tett alapítványát. A Szamosújvárt eddig fennállott községi algyymnasiumnak a város által tett ajánlat elfogadásával ál-

lami főgymnasiummá fejlesztése iránt gr. Csáky vallás és közoktatásügyi miniszter már a f. évi költségvetésben előterjesztést tett, kiemelve, hogy Szamosújvárt »viszonyai kiválóan hivatottá teszik arra, hogy egy főgymnasium székhelyeül választassék« s hogy »a város e célra áldozatot képes és kész hozni.« A kormánynak ezt az előterjesztését a képviselőház pénzügyi bizottsága nemcsak egyhangúlag megszavazta, de külön is elismerését fejezte ki a vallás és közoktatásügyi miniszter iránt ezen nemzeti szempontból is igen fontos tanintézet létesítéseért. A költségvetés tárgyalásának során a képviselőház és főrendiház is egyetelműleg megszavazta ezt az előterjesztést. Most hogy a minisztertanács véglegesen döntött ez ügyben, a szamosújvári algymnasium beolvasztása mellett az állami főgymnasiumnak fokozatos felállítása legközelebb munkába is lesz vehető. Mint levelezőnk jelenti, a kormánynak ezt a végleges elhatározását nagy meglepéssel fogadták az erdélyi részek ama vidékein, melyeken eddig egyetlen magyar tannyelvű teljes középiskola nem volt. Szamosújvár derék polgárságának a millenium megünneplése alkalmából tanusított hazafias áldozatkészsége és a törvényhozás és kormány egyező megállapodása lehetővé tette, hogy egy magyar állami főgymnasium, az erre nemzeti szempontból is legalkalmasabb helyen mielőbb létrejöhön.

Irodalom és művészet.

Örmény költőkből a magyar lapok is utóbbi időkben többrendbeli műfordítást közöltek, melyekből a hazai közönség betekintést nyerhet az örmény keleti költészet jelenkori világába és nemzeti, hazafias szellemű eszmekörébe. Csak örömmel említhetjük, hogy a közérdeklődés költőink remek alkotásai iránt magyar földön is immár mindinkább terjed; mely elismerésre méltó, derék siker Simay Gergely kir. tanácsos lelkes és hivatott irodalmi munkásságának, s úttörő tevékenységének maradandó érdemét, s egyszersmind méltó elismerését képezi.

„Orient“-négyes. Az ismert kolozsvári zeneszerző: Vikol Simon az idei farsang jogászbájlára egy új tánc-zeneművet, illetőleg francia négyest szerzett, melynek e czímet adta: »Orient«. Mint tudva van, Vikol kompozíciói már rég megnyerték a kolozsvári közönség érdeklődését és tetszését.

Közgazdasági élet.

Gazdasági szaktanulmányok. Az örmények őshazája a földmivelés tekintetében korántsem áll azon hátramaradt ázsiai állapotban, minőben azt az ottani viszonyokkal ismeretlen európai ember első tekintetre képzelné. A régi kultur nép — az örmény — nemcsak a szellemi, de az anyagi műveltség és előhaladás tekinteté-

ben is, még a legsötétebb századaiban is az elnyomatásnak, lehetőleg fentartani iparkodott azon kapcsolatot, mely őt az európai keresztény társadalom civilisációjával, mint annak keleti előharcosát és zászlótartóját, érintkezésben tartotta. Napjainkban is e nemzet fiai, a nyugati európai főiskolákban sajátítják el azon szükséges gazdasági szakismereteket, melyekkel hazájuk anyagi előmenetelét szolgálhatni vélik s tényleg szolgálják; elannyira, hogy mint a német kormány által keletre kiküldött egyik szakferfiú néhány év előtt már jelentésében megjegyezte, hogy az örmény föld némely részében a mezőgazdaság kiállja a versenyt még a Rajna-melléki tartományokkal is.

A mezőgazdaság köréből. A magyar földmívelési minisztérium a gazdasági rovarisme (entomologia) egyik szakferfiát: Dr. Horváth Gézát nem rég a Kaukaszus és az Ararát vidékének tanulmányozása végett Oroszországba küldte ki. A kiküldött szaktudós külföldi utjáról már visszaérkezett s az eredményről nagyobb terjedelmű tanulmányt irt. A mennyiben észleletei az örmény földre, illetve örmények által lakott vidékekre vonatkoznak, lesz alkalmunk a közzéteendő eredményt a mi közönségünkkel is megismertetni!

Mi újság az örmény világban?

Czetz tábornok, a magyar szabadságharcz ünnevelt hőse, mint örömmel értesülünk, nemsokára meglátogatja Magyarországot; s reméljük, hogy körünkben végre állandó otthonra talál. Nagy hazánkfia, ki erdélyrészi örmény család ivadéka, mint tudva van, Buenos-Ayresben, az argentinai köztársaság fővárosában élte át a hatalmaság hosszú évtizedeit. Hozza Isten őt mielőbb szerencsével, hazájába és szülőföldre, az Oczéanon át!...

Dseráz Minász londoni tanár és lapszerkesztő személyesen vett részt a chicagói »vallások parlamentjében«, hol a különböző egyházak és vallásfelekezetek képviselői gyűltek össze néhány napi tanácskozásra. A beszédek többnyire angol nyelven tartattak, de némely parlamenti tag mégis anyanyelvén szólott. Így a »L'Arménie« szerkesztője is (Dseráz) örmény nyelven üdvözölte öreg Armenia nevében az ifjú Amerikát. Rövid, de hatásos nyilatkozata, melyben főleg a testvériséget hangsúlyozta, nagy tetszéssel találkozott.

Zendülés. Török-Örményország egyik helységében **Yozgaban**, nem rég ismét összetűzött az örmény lakosság a török katonasággal, a mi aztán valóságos zendüléssé nőtte ki magát, és számos örmény elfogatására vezetett.

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos: **SZONGOTT KRISTÓF.**

Szamosújvárt, Todorán Endre „Aurora” könyvnyomdája.
